

**Громадська організація
«Південна фундація педагогіки»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«ПСИХОЛОГІЯ І ПЕДАГОГІКА
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ
НАУК: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ»**

18–19 грудня 2020 р.

Частина I

**Одеса
2020**

УДК 159.9+37.01«312»(063)
П86

Психологія і педагогіка на сучасному етапі розвитку наук: актуальні питання теорії і практики: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (18–19 грудня 2020 р., м. Одеса). – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. – Ч. 1. – 116 с.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 159.9+37.01«312»(063)

© Автори статей, 2020
© Південна фундація педагогіки, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ

Апальков В. В.

СИМВОЛ ЯК РЕГУЛЯТОР ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ.....6

Братченко А. В.

ІНСТИНКТИ ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ:
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР 9

Іовіцина К. Г.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ..... 13

Коломієць В. А.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ
ПСИХОЛОГІВ З РІЗНИМ РІВНЕМ САМОРЕГУЛЯЦІЇ..... 16

Лавріненко В. А.

ДО ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕЯКИХ
АКТУАЛЬНИХ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ
ПСИХОЛОГІЇ ЯК МУЛЬТИПАРАДИГМАЛЬНОЇ НАУКИ 19

Лиса А. М., Чистовська Ю. Ю.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ З АЛЕКСИТИМІЄЮ..... 23

Лосієвська О. Г., Мороз В. А.

ПАРАДИГМАЛЬНИЙ ПІДХІД У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ 26

Потоцька І. С., Мацько Н. Г.

СУБ'ЄКТИВНЕ ПЕРЕЖИВАННЯ
САМОТНОСТІ СУЧАСНИМИ ЖІНКАМИ 30

Цибух Л. М., Галушкіна Д. В.

ОСОБЛИВОСТІ ТОЛЕРАНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ
З РІЗНИМИ РИСАМИ ОСОБИСТОСТІ 34

Чайковський Р. В.

ВПЛИВ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ
НА ФОРМУВАННЯ ХАРАКТЕРУ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ 38

Шинкар М. І.

ПОВЕДІНКОВІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ..... 41

СЕКЦІЯ 2. ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Клочко А. О.

ПСИХОЛОГО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ
УПРАВЛІННЯ ОСВІТНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ..... 45

Штангрет С.-К. І.

HR-СПЕЦІАЛІСТ, ЙОГО ЗОНИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ТА ОСНОВНІ ПРОЦЕСИ 48

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Бабич Н. М., Ковтун М. О.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДИСКАЛЬКУЛІ У ДІТЕЙ ПЕРШОГО КЛАСУ
З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ..... 52

Каткова Т. А., Варіна Г. Б.

ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ІЗ ЗПР ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ..... 56

Музика А. О.

ІГРОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ДИТИНИ
З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ 60

Пасєка А. С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПІДЛІТКІВ
ДО НАВЧАННЯ..... 63

Romenska T. G.

DIAGNOSTIC INSTRUMENTS FOR STUDY OF SOCIOCULTURAL
COMPONENTS OF SOCIAL AND LIVING SKILLS OF PRESCHOOL
CHILDREN WITH CEREBRAL PALSY 67

Савчук В. А.

ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ 71

Тичина К. О., Кошман Д. А.

ФОРМУВАННЯ КІНЕСТЕТИЧНОГО ПРАКСИСУ
У ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ
НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ..... 73

СЕКЦІЯ 4. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Братковська Н. І.

ФОРМУВАННЯ ВЗАЄМИН МІЖ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ 78

Бугаєвська Ю. В. САМОРОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ	80
Курчученко Т. О. SMART EDUCATION AS A NEW APPROACH IN TRAINING	82
Красовська О. О., Купина Т. І. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН	85
Лакіччук О. V. PECULIARITIES OF DISTANCE LEARNING USING HIGH TECHNOLOGIES	88
Лукащук А. В., Грицай Н. Б. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ	90
Маланок Н. М. СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ	94
Матвійчук А. В. ФОРМУВАННЯ КАРТОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ГЕОГРАФІЇ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ GOOGLE-MAPS	96
Міськова Н. М., Галас Е. Г. ГОТОВНОСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ПІД ЧАС ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З МАТЕМАТИКИ	100
Рязанцева Д. В. ОБУЧЕНИЕ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ: ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ	102
Тушко К. Ю., Совва С. М., Білявець Б. Я. ДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ» КУРСАНТАМ-ПРИКРДОННИКАМ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЯ»	106
Хочина Д. С. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	108
Чернікова Н. В., Шепель І. М. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ ЗА УМОВ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦІЮВАННЯ	112

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНА ТА КОРЕКЦІЙНА ПСИХОЛОГІЯ

Бабич Н. М.

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти

Ковтун М. О.

студентка I курсу магістратури
кафебри спеціальної та інклюзивної освіти

Інститут людини

Київського університету імені Бориса Грінченка

м. Київ, Україна

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДИСКАЛЬКУЛІ У ДІТЕЙ ПЕРШОГО КЛАСУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Становлення всебічно розвиненої особистості обумовлює необхідність ознайомлення дітей з елементами математичних обчислень вже в дошкільному віці, що має велике значення для цілісного, в тому числі когнітивного, розвитку майбутнього школяра. Відомо, що засвоєння системи математичних уявлень надає якісний вплив на весь хід психічного розвитку дітей, адже має складну психофізіологічну і психологічну структуру, забезпечується спільною роботою різних аналізаторів. Так формування і розвиток функцій рахунку тісно пов'язане з мовленням, яке, включаючись в його структуру, виступає, з одного боку, як засіб вираження цієї складної системи знання, а з іншого – як організатор діяльності рахунку.

Труднощі в опануванні математичними умінями та навичками на початковому рівні навчання в школі спостерігаються як у дітей з типовим розвитком, так і у дітей з різними дисфункціями.

Специфічні особливості розвитку когнітивної та мовленнєвої сфери у дітей з тяжкими порушеннями мовлення обумовлюють специфіку формування у них математичних умінь та навичок, адже вимагають злагодженої роботи комплексу мовленнєвих, інтелектуальних і сенсорно-перцептивних функцій. Серед порушень в опануванні математичними умінями та навичками виділяють дискалькулію як специфічне порушення лічильної діяльності, що виявляється в стійких помилках, обумовлених недостатньою сформованістю, з одного боку, процесів прийому і переробки сенсомоторної інформації і, з іншого, «математичного мовлення», що приводить до зниження рівня культури пізнання

математики. Це дисфункція нейронних з'єднань, що обробляють числові дані, яка ускладнює роботу областей мозку, що відповідають за доступ і обробку цифрової інформації [1, с. 299].

У дітей з тяжкими порушеннями мовлення спостерігаються труднощі у засвоєнні математичного мовлення, встановленні причинно-наслідкових зв'язків, в утриманні в пам'яті певного алгоритму дій. Питаннями, що дають змогу дослідити головні передумови формування математичних умінь в окресленій категорії дітей, виявити особливості засвоєння дітьми математичних знань, займалися: Н. Гаврилова, А. Германовська, Р. Лалаєва, О. Мастюкова, Є. Собонович, В. Тарасун, Gavin R Price, Daniel Ansari, Qian Chen, Jiaxin Cui.

Так, В. Тарасун визначила рівні засвоєння математичних знань, умінь та навичок у дітей із порушеннями мовлення, здійснила узагальнення та систематизувала причини труднощів в опануванні ними [4]. Л. Венгер, М. Вергілес, Р. Грановська висвітили уявлення про симультанність, як онтогенетичне вторинне утворення, що є результатом переходу від розгорнутих (сукцесивних) до більш скорочених, згорнутих форм психічної діяльності [3].

Вчені Dazhi Cheng, Qing Xiao, Qian Chen, Jiaxin Cui, Xinlin Zhou визначили одним із чинників виникнення дискалькулії та дислексії у дітей – порушення зорового гнозису [5].

Важливо зазначити, що на думку А. Германовської, А. Корнеєва, С. Мухіної дискалькулія може призводити до шкільної дезадаптації та неуспішності [2, с. 6–8]. А, отже, необхідним виступає компенсація математичних умінь та навичок у дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Теоретичний аналіз загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури з питання дослідження сформованості математичних умінь дає підстави говорити, що тільки міждисциплінарний підхід, що враховує досягнення нейропсихологічного, психолінгвістичного, нейролінгвістичного досліджень, дає змогу досягнути повноцінної діагностики та ефективного їх формування.

Вважаємо доцільним дослідити компоненти, що утворюють передумови для успішного розвитку математичних умінь та навичок: зоровий гнозис, просторове сприймання, особливості пальцевого гнозопраксису, особливості слухомовленнєвої пам'яті, сприймання та відтворення ритму, розвиток математичного мовлення.

Для цього було проведено емпіричне дослідження, яке полягало у визначенні рівня сформованості математичних умінь у дітей першого класу з тяжкими порушеннями мовлення та з типовим мовленнєвим розвитком. Також його метою було виявлення симптомів дискалькулії у дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Дослідження було проведено із використанням адаптованої методики В. Тарасун та Л. Лалаєвої. Вона складалась із десяти блоків. Кожен блок включав завдання різного типу складності, що у свою чергу відповідало певному рівню засвоєння знань, умінь та навичок. Завдання були спрямовані на вивчення таких аспектів: кількісне відношення чисел, встановлення відповідності числа до його сусідів, називання чисел, математичний словник, уявлення про графічний образ цифри, елементарні арифметичні дії, характер мисленнєвих операцій.

Дослідження проводилось на базі спеціалізованої школи І-ІІ ст. № 12 та ліцею №303 суспільно-природничого профілю міста Києва, протягом лютого 2020 року. Вибірку становили дві групи: діти першого класу з тяжкими порушеннями мовлення (15 дітей) та з типовим мовленнєвим розвитком (15 дітей).

Проведення емпіричного дослідження дозволило визначити наступні показники сформованості математичних умінь та навичок (табл. 1).

Таблиця 1

**Стан сформованості рівня математичних умінь
та навичок у дітей першого класу**

Рівні сформованості	Діти зі тяжкими порушеннями мовлення	Діти із типовим мовленнєвим розвитком
Високий	0%	73,33%
Середній	60%	26,66%
Низький	40%	0%

Узагальнюючи результати проведеного дослідження варто відзначити, що у більшості дітей з тяжкими порушеннями мовлення спостерігаються середній (60%) та низький (40%) рівень сформованості математичних умінь та навичок й відсутній високий, що може призводити до зниження навчальної діяльності. Труднощі у дітей із тяжкими порушеннями мовлення виникали при визначенні правильності вирішення математичних задач на знаходження суми та залишку, а також у відтворенні ритмічного малюнку. Це може говорити про порушення саме симультанного аналізу та синтезу. Також, діти зазнавали труднощів при розрізненні геометричних фігур, визначенні місця цифри в числовому ряді, при вирішенні математичних виразів та при називанні компонентів математичних дій. Це може свідчити про порушення сукцесивного аналізу та синтезу. Виникали також труднощі в завданні на розташування числового ряду в порядку зростання й визначення картки з числами, які відсутні, а також в завданні де замість крапок необхідно записати числа або геометричні фігури так, щоб нерівності та рівності вважалися правильними. Це в свою чергу може

говорити про порушення взаємозв'язку між сукцесивними та симультанними процесами.

З вище сказаного можна зробити висновок, що у дітей з ТПМ виникають значні труднощі на всіх етапах виконання математичних операцій, що, в свою чергу, свідчить про наявність симптомів дискалькулії. Для них характерні порушення психічних функцій: симультанного аналізу та синтезу, що забезпечує опанування поняття числа, та його структури; сукцесивного аналізу та синтезу, що є основою для опанування порядкового рахунку; порушення зорово-просторових функцій, лексико-граматичної сторони мовлення, та труднощі в опануванні математичним мовленням. Виходячи з цього, можна зробити висновок про необхідність оптимізації та інтенсифікації підходів у попередженні труднощів у опануванні математичними уміннями та навичками.

Одним із напрямів роботи Нової української школи Міністерство освіти та науки України визначає адаптацію освітнього середовища та удосконалення методичних посібників відповідно до потреб кожної дитини. Особливого значення це питання набуває щодо дітей із тяжкими порушеннями мовлення як напередодні вступу до школи на ранніх етапах перебування дитини у школі. Отже, перспективним напрямком дослідження є пошук нових шляхів у профілактиці та подоланні симптомів дискалькулії у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кондратьева С.Ю. Вопросы профилактики и коррекции дискалькулии у детей с тяжелыми нарушениями речи. Теория и практика общественного развития, 2014. (21). С. 298–300.

2. Лалаева Р.И., Гермаковская А. (2005). Нарушения в овладении математикой (дискалькулии) у младших школьников. Санкт-Петербург : СОЮЗ. 176с.

3. Лалаева, Р. И. (2000). Особенности симультанного анализа и синтеза у младших школьников с тяжёлыми нарушениями речи: Дефектология. 2000 (№4). С. 17–20.

4. Тарасун В.В. Гаврилова Н.С (2007). Особливості навчання математики молодших школярів з порушеннями мовлення Кам'янець-Подільський: ПП Мошинський В.С. 241с.

5. Dazhi Cheng, Qing Xiao, Qian Chen, Jiaxin Cui & Xinlin Zhou (2018) Dyslexia and dyscalculia are characterized by common visual perception deficits, Developmental Neuropsychology, Режим доступа: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/87565641.2018.1481068?journalCode=hdvn20>.